

בְּנֵי אַנְגָּלִיט

לזכרה של רבקה לילה ביתן

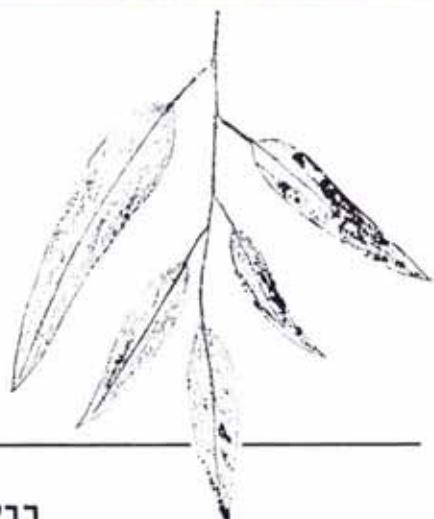

רבקה לוי ביתון ז"ל

נספתה בתאונת דרכים - 18.3.93

רבקה'לה ביתן זיל - ציוני דרך

- 22.3.1938 - רבקה נולדה להוריה, צבי ואסתר הberman, בעיר בריסל אשר בגליציה המזרחית, כבת החמישית במשפחה.
- 1941 - עם כניסה הגורמים לפולין, סבלה המשפחה את אימת החיים בגטו. רבקה איבדה את אביה ושניים מmachיה, וניצלה עם אמה ואחותה. עברו עליהם שלוש שנים של חי מסתור ובריחה ביערות ובכונקרים, עד לשחרורו על-ידי הצבא האדום.
- 1946-1947 - שהתה במחנות עקרורים בדרום גרמניה.
- 1948 - הגיעו לישראל מיד לאחר הכרזת העצמאות.
- 1954-1948 - גרה עם האם בעכו, בה נקלטו כאלפי עולים אחרים. שם גילה, למדה, תעבדה.
- 1954 - הגיעו ליגור כתלמידת-חו"ץ בכתה י"א.
- 1956 - סיימה את בית-הספר ביגור, והתקבלה לחברות עם בני מחוזה.
- 1956-1957 - שירתה בצבא כמדריכת גדר"ע ביישובי האזור.
- 1957 - נישאה ליצחק ברגינסקי, וייחד הקימו את ביתם ביגור. תוך מספר חודשים יצאה המשפחה לעזרת יישוב צעיר - בית גוברין. שם נולדה הבת הבכורה, לילך.

- 1959 - נקלטה ביגור כעובדת בטיפול בגיל הרך. במשך השנים נולדו חן, נועם ומרי.
- 1963-64 - למדה בمسلسل גנט-מורה בסמינר "אורנמי".
- 1975-1966 - עבדה בגננת ב"גן אלון".
- 1976 - יצאה עם המשפחה לשילוח באיראן. עם חזרתה קיבלה את האחוריות לכל מינור התפירה ומחסני הבגדים ביגור, תפקיד אותו מילאה כחמש שנים.
- 1983-1981 - למדה עבודה סוציאלית במדרשת רופין.
- 1985-1984 - הייתה מזכירת יגור.
- 1986 - פעלה כעובדת סוציאלית בגבעת-עווז ויפעת. השלימה את תואר ה-ב.א. באוניברסיטת בר-אילן.
- 1987-93 - נכנסה לתפקיד מרכזות לישכת הרווחה במועצה האזורית זבולון, ובמקביל - עמדה לסייע את לימודי ה-מ.א.
- בבוקרו של יום ה-18.3.1993, ארבעה ימים לפני מלאת לה חמישים וחמש שנים, נספחה בתאונת-דרכים, בדרך ליום לימודים באוניברסיטה.

הו, זרן התייסן בלתי צפוי בכלל,
מאתורי קרנות בלתי צפוי אורה:
ומהסס הלב, ומונח חלב:
לימין, לשמאלי?

אר כדי פסיעה לשמאלו ואבלה הנן,
על אשר לא נזע, אשר הוושם לאל,
והימין תרמו וגבעה תקמל
מייטב דבשן.

או יש כי מעמיד בינות ימין ושמאל
על פرشת דרכם כמחכה לאות,
והבלתי צפוי מאתורי קרנות
ילעג בקהל.

רחל

רבkahlia ז"ל - האדם שמאחוריו...

"עצב למות באמצע התמו..." - כך אומרות מילותיו של השיר.

זה מה שקרה לך, רבkahlia, גם אם היה זה באדר.

לא גורת גורל ולא כוח עליון המכובן מhalbכים: הרף-עין של... איננו יודעים מה, ונקחת מאיתנו - משפחתך, חבריך וכל הרבים שהיכירך ואהבך - אל המחוות שמהם לא שביס עד.

חלק מהתרבות האנושית, גם אנחנו מطالبים ונוטנים ביטויים שונים של זיכרונות מאיתנו, עמוק יותר של הנשארים, ובמיוחד הקרובים: טקסי לוויה, אזכור, חברות זיכרון, וכו'...

כשותפה לחיים כמעט ארבעה עשורים, וכי שנשאר בלבדיך במחיה-יד של אסון, אני רוצה להעלות קווים לדמותך ולהזכיר, כפי שלמדתי להכיר מקרוב במשך שנים כה רבות.

רבkahlia הגעה ליגור כ"ילדה חוץ" בבית-הספר, בכיתה י"א. היה זה מספר שנים לאחר הגעה ארצת עם אימה ואחותה, באמצע מלחמת השחרור. בואה ליגור נבע מקשישים וממצוקות כלכליות ואחרות, שכמעט גרמו להפסקת לימודיה שם. הקשר שנוצר בינינו, כמו ההיכרות עם העולם הקיבוצי - במיוחד דרך שיכבת בני הנוער של אז - הוא שקבע את מקום חייה בקיבוץ וביגור לארוך כל השנים.

קווי האופי והאישיות שלה היו ברורים כבר אז, ובאו לביטוי לארוך כל חייה: יושר אישי בכל מצב ותנאי, דרישת עצמך בטרם דרשת אחרים, יכולת הקששה והבנה למצוקות הזולת, א-השלמה עם חיים תקוניים שאין בהם פтиחות לשונה ולמיוחד, קשר עמוק למשפחה - במיוחד לאמא שלה, שاك בקשי הסתגלה לחיקם ולמציאות החדשת בארץ.

סמוך לנישואינו יצאו בשליחות התנועה לעורת יישוב צעיר - בית גוברין - שהיה אז במצב מעורער ובתהליך של חילופי אוכלותה. כבר שם החלו לבוא לביטוי תכונתייה ואישיותה בעבודה, בועדת החינוך, ושם גם הייתה לראשונה לאם. הלינה הנפרדת של הילדים - הציקה לה, ולא נתקבלה על דעתה כבר אז.

הטיפול בילדים בגיל הרך היה מנת חלקה בשנים הראשונות בייגור, כמו בניית רבות אחרות. היא כיבדה את המטפלות הוותיקות והמסורתות ולמدة מהן, אך לא השלים עם הגישה המקובלת לארוך שנים, שבה האם, וההורים בכלל, הם "אורחים ברשות", ואין להם שום השפעה וקשר עם הנעשה בילדים כל שעوت היום... ודברים זכרים וידועים.

רבקהליה הייתה בין הראשונות והבולטות בשינוי הדפוסים בחינוך המשותף בגיל הרך, וזאת זוכרים לה הורים רבים בייגור.

השאיפה ללמידה ולהתקדם בכל תחום בו עסקה הביאה אותה ללימודי הגנת - תפkid אותו מילאה במשך תשע שנים. שנים קשות ושותקות בחברה שבאה משתנה המציאות ומשתנות הדוריות, אבל הכתובה לאחריות תמיד נשאה.

המשפחה גדלה, האימהות פרחה. הזמן והאנרגניה שהושקעו בעבודה, בתפקידים ובתחומי המשפחה לא הספיקו, והקונפליקט היה קשה ומטריד. התעוררו סימני-שאלה על המשך החיים בקיוב, ודוקא מצד אדם שראה בעקרונות הקיבוץ וביחסותיו בסיס נכון וחובי לדרכ-חיים.

רבקהליה נינה, בין השאר, בכישרין מעשי להוציאה רעיונות ותוכניות מן הכלול אל הפועל, בשקט, בהתמדה, בעקשנות ובחברות. רבקה קיבלה על עצמה את הקמת "היכל המכחטי": ריכוז כל נושא הביגוד, הhalbsha, התפירה, הגיהוץ, הכביסה וכוי' תחת מסגרת אחת. הטיפול בכל התחומים נעשה משותף ומתחואם - מרכיבו הכספי ועד אספקת המוצר לחבר או למונה מבוחר.

לקידום נושא זה הקדישה רבקה מספר שנים.

פה גם התחליל הקשר האישי שלה עם עשרות חברות מהדור הוותיק, שהיה צריך לחתות בחשבונו את צרכיו ו מגבלותיו בכל הנוגע לעובודה ותנאייה. והנה, נשתלבו תבונת המעשה וכשור הארגון והדחיפה עם הרגשות לביעות ולצריכים של קבוצה גדולה, המורכבת מפרטים רבים שככל אחד מהם הוא עלם לעצמו. הדבר קם והיה, למורת הקשיים הרבים מספור.

התיחסות אל האדם כפרט, כמרכז וכנקודות-מוצא - אלה איפינו את רבקה להיא מצעירותה, בכל אשר עסקה במשך חייה. היא הייתה מודעת לכך, וכך הרגשו גם כל אלה שהיו במחיצתה, או שהיו קשורים אליה בכל עניין שהוא.

כשעמדה על הפרק שאלת הסבב המקצוע ויציאה ללימודים בפעם השנייה, לא היה טבעי יותר מן הבירהה במקצוע העובודה הסוציאלית, שהליך ותפס את מקומו וחשיבותו גם בחוים הקיבוציים.

לא לעיתים קרובות אפשר למצוא דוגמא בולטות כל-כך להתאמאה בין האדם לבין עבודתו, לתפקיד מוצלח כל-כך החולך بد בבד עם ההתפתחות האישית והצמיחה המקצועית.

חבריה ללימודים במדרשת-רופין ובאוניברסיטת בר-אילן, שותפה לעובודה בקיבוצים ובמוסצה האזוריית, ווותר מכל - הרבים שהסתדרו ישרות ברבקה להיא, הם אלה שהכינו אותה בשנים האחרונות בתפקידה כעובדת סוציאלית ומנהלת לישכת-רואה אורות. הם אלה אשר חשו, ואך הביעו את הרגשות האובדן האישי שלהם בהיودע האסון.

או - המשפחה - הרגשנו וידענו תמיד שרבקה היא עמוד התווך של המארג המשפחתי.

כל אחד מאיתנו עבר תקופה קשה וכואבת. בזכרונו תהיה שורה תמיד הדמות היקרה שהלכה מאיתנו - האם, הרעה, האדם.

匝חק

אמוא

יש בי געגועים -

יום יום, לשיחות, לעדכוניות, להתייעצויות.
למי עד יכולתי להרים תמיד טלפון ולהזכיר קיטור כשהיה קשה.
מי עד כמוך מוכן להקשיב בלי חשבון ונובלות.

יש בי כאס -

שבא וועלה מדי פעם, על כך שככה הלכת ונעלמת, באמצע החיים, דוקא כשאת
ממצאה את כל מה שיש לחיים לחתה, תוך כדי תנופה והתפתחות. אפילו אנחנו,
הילדים, כבר מתחילהים סוף-סוף להתיישב.

יש בי הכרה -

עד כמה חשוב היה לך להיות אדם בריא ומטפסך.
נלחמת בכל החוליות והמגבלות, ופשוט התעלמת מהם - רק לא להיות חולה,
תלויה בחסדי אחרים.
ואכן, מגורל כזה - שלל-כך הפחיד אותוך - נמנעת.

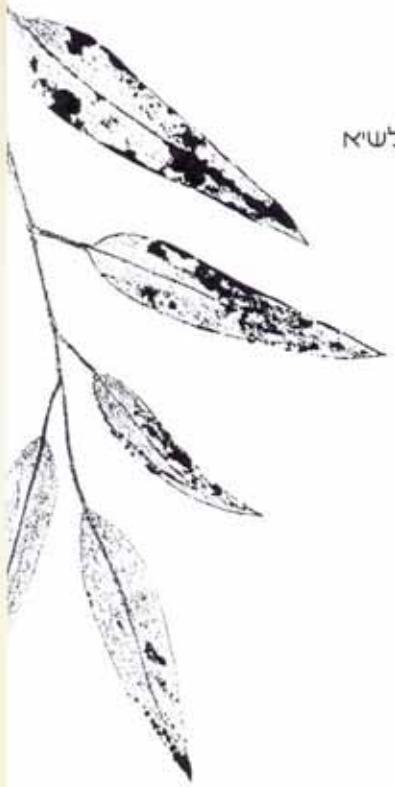
יש בי פחד -
שתעלמי לי. שהזוכרון ייטשטו.
שהתמונה ייעשו פחות חומות, פחות יומיומיות, עם שלילים צחובים, דהים.

ומעל הכל, יש בי עצב גדול -
על כל הדברים שלחם כבר לא תוציא. על האrhoעים שאליהם תבואי רק בזוכרון.
ועצב כבד על כולנו, שנשארכנו בלעדין.
אגחנו לא נשברים - אבל הכל כבר השתנה לבלי שוב.

ובעצב, וכעס, וחחש
וגענועים עד אין קץ
אני נפרדת מך,
אמא.

לילך

מחשבה

לחbos פצע פשו.
לעטוף את הגוף בשמיוכו.
להרגיש את החום עולה בכבודך עד לשיא
וירד מצטנן בעיפות.
לספר על כל מכחה שבלב
לבכוח ברძשות לפ נעמים.
ללטף אותן לנדיל אותן
עד שאנשים לבר. שאלאר לבר...
רגע אחר לא הסתכלתי
וכשפרח החומר לרווח
נעתקה לרגע נשיכתי
עצבתי פאר.

MRI

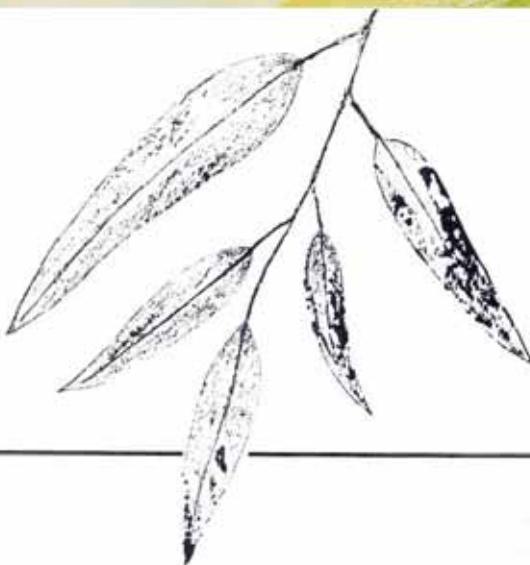
הסרט הזה שתמיד יהיה שיק למשהו אחר, הפך פתאום שיק גם לי. מעמקי הסיוטים שלא חלמתי שייקרו לי - קרה. באה הودעה קטועה, ואחריה מסע שנמשך כמו נצח, בין נופים כסומים אל טלפון אחד נורא. מי אם לא לך אספר על אותו אובדן אני חווה עכשו, שתוקף אותי בזמנים שונים ובשעות שונות - יום ולילה - בחלום ובvikicha.

כל אחד אומר שלום לאמא שלו - אבל צער לי הגיל שזה קרה, והנסיבות חותכות אותה מבפנים כשהאני נוסעת על הכבישים. כי ברגע אחד יש ואין, אמר מישהו. אותו רגע נראה שאון לו נחמה. אני מתחלקת בעצב שלי, במחשבות שעולות بي. לא מדיחה. אבל בחלווי הזמן נוכחת לדעת שככל החיים מעכשו יהיו התמודדות שלי עם חלל שנוצר - ובזה אין חלקה.

תמיד אמרת: "אנחנו חזקים מכפי שהוא חשובים את עצמנו". סיפור החיים שלך היה כמו דוגמא חייה לאמתות הדבר. עכשו זו אני שומעת את מנגנית-החיים אומרת לי, "הלהה! קדימה!!" - ואני נשמעת לה... הולכת, מסתכלת לצדדים ולאחר, מתחה שטגדי לי משחו... ואני תשובה. יש בי היום קבלה, הבנה קטנה על גורל, אפילו אם הוא אכזר. כל אותן אמונה שקצת הרחיקו בינינו בתקופה האחרונה באות ועוורות לי עכשו, מקרבות אותן אליו חווה.

ולפעמים כשהאני לבד, יושבת תחת כיפה של שמיים, מקשיבה לשקט סביב אני מרגישה אותך באה, עוטפת אותך בדבר cocci חזק שנותת לי תמיד, מאז שבאת לעולם - באהבה.

מרי

רבקה

את רבקה הכרתי קודם-כל דרך הסיפורים של אבא (יהודה ברגינסקי), שגר איתנו או, בגבעת-השלושה.

הוא היה מלא התלהבות והערכה לברקיה, החברה הנחמדה והנבונה של יצחק, ומצא בה בת-שיח שאיתה יכול היה לדבר על נושאים רבים, מעשיים ומופשטים. אבא אהב לספר על מסעותיו בעולם. היום אני יודע, שרבקה, ביכולתה להקשיב בשקט, בריכוז, ולענות בתבוננה ורך כשחוח - הייתה אשת שיחה מתאימה לבני אדם. יכולת זו אפשרה לאבא להיות איתה בקשר הדוק, אפילו יותר מאשר עם יצחק עצמו. גם הקירבה עם יצחק נבנתה באותו הזמן, שהרי לא גדל עם אבא.

אחר-כך, כשהוא הזוג לגבעת-השלושה לכמה ימים, הכרתי אותה. היא הייתה אז, לדמה לי, בישנית מאד, ואני הייתי צער מכך להבין ולהכיר את אישיותה. אך תוד זמן לא רב, בפגישה ההיא ובפגישות לא-תכופות בהמשך, קלטתי קו מנחה חזק אחד: לקרב את המשפחה המפוזרת שלנו, משפחת ברגינסקי, ליצור קשר משפחתי, גם למענה, אך גם למענו, מתוך התעניןיות אמיתיties בהרגשת כלונו, ומתח הבנה אינסטנטטיבית עמוקה של הדבר החשוב ביותר לכל אדם: האחרים, המשפחה, החברה הקרויה.

לכן תמיד הזמינה, יזמה פגישות משפחתיות, נתנה הרגשה קלה ונוחה בפגישות אלה, וכך למעשה "חינכה" את הברגינסקיים להיות בני משפחה אחת. היה זה אחד מפעלייה המוקדמים בחינוך, שבו עסקה כל ימיה.

זו זה ממש כל השניהם. אבא עבר במשך הזמן לחיות ביגור, בין היתר בגלל הגראיון המשפחתי שרבקה יצרה.

אני הייתי בירושלים, בגלגולים שונים. בכל מצב הרגשתי את הזמנה השקטה, את משicket החוט הדק, המשפחתי, שבו סימנה לי: "בוא אל המשפחה. אתה שייך. אכן לך בעולם".

עד יותר מכך, מה שעשתה רבקה שבילי, במסגרת המשפחה שבנהה, היה ליצור קשר בין לבן יצחק אחיו.

לא גדלו יחד, לא הכרנו זה את זה אלא מפגישות קצרות מאז שהתבגר והחל לסתע מחוץ ליגור. אני פנשתי אותו, הרצתי אותו כאח גדול, אך לא הכרתי אותו כמעט, ולא נשמר קשר בינינו. היינו זוקקים לתקופה של שנים כדי להכיר זה את זה ולהרגיש שיותם של אחיהם. זה היה מעשה ידיה של רבקה.

הכרתי גם את רבקה עצמה במרוצת השלבים השונים של התפתחות חייה, קודם כל כאם ילדיה, כל ילד חמוד ונבען ושונה מאחיו, וכולם יחד רביעה זהבה ומרנית-לב. והוא לה סיורים על כל ילד, והרבה הזכות-חינוך של מולדתי ממנה.

ובבית הכרתיה כאמנית של תפירה וסרגינה המיצרת יצירות יפהפיות בחരיצות ובמחירות מדהימה: כמבשלה ואופאה בכשור המצאה, בטעם טוב, ושוב בזריזות שאין שווה לה. וגם ככותבת מכתבים חכמים, נוגעים ללב, בלשון צחה וספרותית.

ובמקביל ידעתי שהיא עובדת מסורה מaad במתפרה, משלמתת תמידית בתחום החינוך, סטודנטית במכללה-רופא וברבר-אלון, עובדת רוחה בקיבוצים אחדים, ואחר-כך מנהלת לישתת הרוחה האzuורית. על כל אלה שמעתי מפעם לפעם, אך רק כששאלתי. רבקה מעולם לא "תפסה את הבמה" לעצמה ביוזמתה. יכולת ההקשבה שלה והתעניינותה בזולת היו תמיד מכריעים. אך מפעם לפעם אמרה כמה מילים, ומהן יכולתי להבין עד כמה אינטנסיבית הייתה התקדמתה בעבודות השונות בכלימודים, כמה השקיעה, ועד כמה הצלחה. מפליא היה, שעם כל המפעלים הללו לא הזינה שום דבר בחיה, ולא ניכרה בה העייפות אלא לעתים רוחקות.

ראיתי איך האשה והקטה, המcztnעת הזה, מכח שורשים ופורשת ענפים לכיוונים מה רבים, וונעשית בכל מקום לאדם מרכזי. לי נראה שגס בגיר, הקיבוץ הענק, העשתה מרכזית מaad בכל מה שפעלה, ואף הביאה להתקדמות ושינויים בגוף הגדל הזה, אולי דווקא מפני שהייתה "עוירונית": אותה אמונה חזקה בערכיים הפוטיטים של שווין ואהבת האדם, של תרומה לחברה ושל התנהגות נאותה שבגללה ביקורה לפעמים, בזהירות ובכבוד, את הקיבוץ. ובגלל האמונה הזה בעצם גם התאימה לקיבוץ: האמונה הזאת היא הדבר היחיד שבגללו יכולה

רבקה להיכנס לסקסוך עם אדם כלשהו, כולל ילדיה. ואמנם נוצרו, לעיתים רוחקות, סכסוכים "ירעוניים" כאלה. לעיתים השלים עם דעתו שלא נראה לה קודם, אך רק אחרי שבתהליך מחשבה והרגשה פנימית למדזה לקבל אותן.

כל השנים ידעתني משחו על ילדותה של רבקה ביערות פולין, עם אמה ואחותה. אך היא לא דיברה על נושא זה אלא בקיצור, ואני לא העזתי לשאול. רק לפני שנים אחדות, עם הפתיחותה הגדולה שנטנו לה הלימודים וההיכרות הקורובה עם עולמים הפנימי של אנשים רבים, זכיתי לשמוע מפה את הסיפור המצמר של הילומות אחיה האהוב בגטו, של הנזדים ביערות הקרים וחרוטובים ללא אוכל ולא מחסה, של הפחד והיאוש של ילדה קטנה. בהזדמנויות נוספות סיירה על המשך הילנות בארץ, בעכו, על אב חורג ומתחים במשפחה, ועל הספרים בספרייה המקומית, שקנו את ליבها ושינו את עולמה.

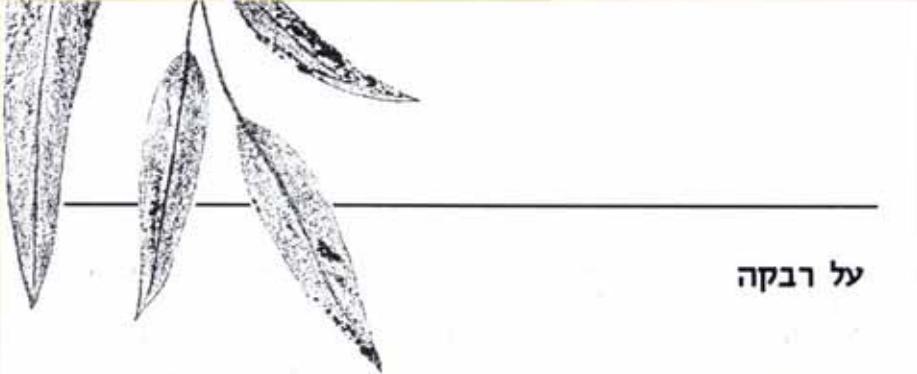
בשנתיים האחרונות הייתה רבקה דמות של בלוטה גמורה: הילדים גדלו והיא ליוותה אותם בחופשי דרכם.

עבדתה האחראית בתקופה הביאה לה בגרות דרך הסמכות והאחריות שקיבלה עליה. החיים הארכיים עם יצחק הבשילו גם הם לשותפות יפה שאפשר לקנא בה. הייתה מחליף אותה דעתות בתחום הפסיכולוגיה, והיינו מתיעיצים על מקרים שטיפלו בהם, כל אחד בעבודתו, כМОן לא שמות או סימני זיהוי,-CNDRSH בעבודה כזו. תמיד למדתי משהו מנסיונה וambilתת השקתה, הבלתי מתפרצת. לאחרונה דיבר על המחבר שרצה לסיים, על זוגות מעורבים בחברה הקיבוצית. על שולחני נשארו כמה מאמריהם שציימתי בשביילה בעניין זה, וכבר אין למי לתת אותן.

ובשעות הקשות שלי, בתקופות הבדידות והאבל, ידעתני שיש לי משפחה ביגור, משענת שרבקה הייתה בה חלק מרכזוי.

בכלנו תמכה, ועל כלונו השאירה את חותמה השקט, הבלתי מתבלט: על הבית הייתה במידה רבה מעשה ידיה, על הילדים, על יצחק עצמו, וכנראה על רבים אחרים.

גמrud

על רבקה

הptrתי את רבקה רק זמן קצר. מדהים אותי לחשב שהכרתי אותה רק באربع השנים האחרונות לחייה. נדמה לי שהכרתי אותה שנים רבות.

המעטי לבית ביתן כבת-זוגו של נמרוד, אחיו של יצחק, בחול-המועד של פסח תשמ"ט. זו הייתה ההכרות הראשונה בינו.

אני זוכרת את יצחק ורבקה המברכים אותי בכיניסתי, בדרך שיש בה קבלה, שילוב של ריחוק וחמיות, זמן קצר לאחר מכן רבקה כבר מציגה אותי כ"אחת משלנו" בפני ארבעת הילדים. לחרתת בבוקר, ישבנו לנו שתיינו ושותחנו על עצמנו. אני זוכרת את הטון החורשי והמיןורי שבו דיברה רבקה על העולם שממנו באה, ועל משפחת המוצא שלה, ויחד עם זאת - את ההקשבה שלא לכל סייפור שלי על עצמי. זה הזכרן העיקרי שלי מרבקה: השיחות הקטנות שלנו בבתיו בירושלים או ביגור, כשיצחק ונמרוד בענייניהם, ואנחנו שתינו יושבות ומשוחחות לנו.

רבקה זכרה לי כשהיא מספרת בשקט, הלמה ופשטות על הנגלוילים שעברה בתקופת מלחמת העולם השנייה.

אני עצמי עוסקת במחקר השואה, ודיברנו על כך שאולי אגע מדי פעם לכמה ימים ליום, ונעה ביחד על הכתב את סייפור הצלה והצלה חלק משפחתה. אולם עקב טרדות הימים-יום, נדחה מימוש התוכניות ואיש לא שער שלא נצליח לבצע.

לאחרונה החלה רבקה לעסוק בנושא השואה במסגרת עבודתה ובמסגרת התנועה הקיבוצית. זמן מה לפני שנרגנה, העברתי לה, לפי בקשהה, את דפי העדות מי"ד וסס", אותם ביקשה למסור לחברים, על-מנת לרכז את החומר על משפחותיהם של ניצולי שואה, החיים בקיבוצים ובישובים שבתחום המועצה בה עבדה.

רבקה נגעה ולא נגעה בנושא השואה. כך למשל סיירה לי על ולדנבורג - ריכוז של פליטים בגרמניה, שבו הייתה עם משפחתה לאחר המלחמה, והזכירה משפחה מסויימת שגורה לידם. אך משנודע לה שאני מכירה את האנשים, והצעתי לה

להיפגש איתם, היא נרתעה, חשבה שיש זמן ושלא בוער... נטאה אחר שרווח בשיחותינו היה עבודתנה, עליה סיירה לי תמיד בתבונה ובמעורבות עמוקה. לא פעם חשבתי עד כמה נתמול מזלם של האנשים שזכו לטיפולה. עד כמה היא בודאי עוזרת להם.

בשיחות שלנו על משפחות המוצאים של יצחק ועל המשפחה שהקימו שניהם ביחד, זיברה תמיד בחיק של קירבה, אהבה ושלחות עם הבתגה עמוקה בין יקיר לטפל, בין מה שניתן ואני ניתן לשוני. כך גם בכל עזה שעתנה לי. הייתה לה לבקה הרבה תכונות חיים והבנה לנפש האדם.

כך בשקט, בדרך שלה, הכנסייה אוטית לחיק המשפחה, ויצרה מאורג משפחתי חדש. כמה הייתה נאה כשהציגה אותה בשמחה בפני אנשיים כביסתה. המשפחה הייתה חשובה לרבקה. הן משפחתה שלה, והן הקשר עם משפחתו של נמרוד. כל שנה באזכורה לבתו של נמרוד, דינה, הקפידה רבקה על כך שכל המשפחה תופיע בהרכב מלא, כל ארבעת הילדים.

תמיד הייתה מגיעה עם איזו עוגת שמרים טוביה, ובדרכה החוירית הייתה עשויה במחירות את מה שצריך לעשות: כלי לשטוף, שלוחן לעזרך... לא משתפה ולא מתפרקת, אבל משתפתה. וזה אחד הדברים שאני זכרת עצלה: המהירות, העניינות והשקט שבהם הייתה עשו כל דבר.

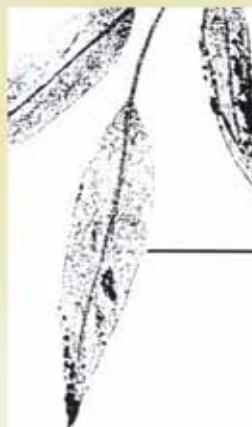
בשנה האחרונה לחייה, כשהילדים כבר יצאו מהבית, התחלנו לטوطות תכניות לבילויים משותפים. דיברנו על כך שמה שחשוב ומה שיש זו המשפחה, וצריך להתראות יותר ויותר...

אחד הפעם האחרון בהן התראינו הייתה, כמובן, באחד מאותם ביקורים של יצחק ורבקה בביתנו בתקופת האזכרה לדינה. אני זוכרת את הבוקר שלמחרת, לאחר אורחות הבוקר. בשעה זו של רגיעה ומשפחותיות, הכריז יצחק בפנינו ורבני, שלא ספק ההיכרות עימה הייתה העiska הטובה ביותר שעשה בחיים.

רבקה הלכה והותירה את המשפחה, כשהציג המרכז שלה איינו.

ושאית *אישוני*

מתוך מכתבים לדבורה (וקס) בתקופת הצעא---

12.6.1956

... אמם זדקת כשאמרת שיש גם מה טוב בפירות וה שהפרידו אותנו, בנות יגור, אולם כאן הבעיה אחרת היא. קיימות שתי חלוקות: חלוקה אחת היא של העירוניות והקיבונזניות. חלוקה זו בוילט מאר כלפי חזן. היהס הבלתי הוגן והמכוער של בת הקיבוץ אל העירונית, שמיימה לא למדה טיבו של סבל, ומימיה לא הרגישה על שכינה עוללה של משמעת. הבדל זה נובע מרגש העליונות הטפשי של בת הקיבוץ החושבת את עצמה לעליונה, רק הודות לחינוכה.

חלוקת שנייה היא בין הזרמים: בנות השומר הצעיר, הקיבוץ המאוחד והאחדות. החינוך השונה הטבעי כל-כך את רישומו על הבנות, שפנות קשה לחיות יחד. אולם הכל נראה יבוא על מקומו. העיקר הוא שהומן יעבור מהר, וננדע במתידות את העומד לפניו...

1.7.1956

... וה למללהמחצי יום שחוינו מהחופה שלנו, ופסות אין לי מילים לתאר לך את הרגשתי. הינך חזרת מהחוטם של הבית, מהלובן הנעים, מהלבבות שבפניות חברים, משפע צבעים של יירק ואור, ובגד אורחיו וחדר נקי מוקשח פרחים - הכל כאלו מחהה לך... ובהגעה יום ראשון, הינך עוזבת הכל מאחוריך וחוורת לאפוריות היום, לאימונים הרגילים, לביתן האפור, הארוך כארוך הגלות.

2.8.1956

... יודעת את, פעמים שיש כל-כך הרבה לספר עד שאין את יודעת במה להתחיל. פעם יש רצון לספר על ההרגשה, על החוויות החזקות, ופעמים על החיים כאן, על "הרפיקות" וה밉דרים הננספים שחתפנו, ה"חיים" שאנו עושות פה וכוכ' וכו'... נתחיל מתחילה: עם הגיענו למחנה הייתה קצת הרגשה מוזרה. עדיין וכורה לנו תקופת הגדן"ע ועודין טרי כל-כך הכל במוחנו. פה ושם פוגשים מדריך שהדריך

אותך. מכאן לשם הינך נזיכרת בחדר-אוכל היין, במבט שאתהנו עצת בחילلبוש
מדים, בתחוםים שהיו או "מחוץ לתהום" לגביך, ועוד...
כיום השנתה כל-כך המצב: כיום הינך יכול להרגיש על עצמן את מבטם של
גדי"עים אחרים, מבט שיש בו מקצת הקנאה והיראה, ומקצת החקירה: מ"פ עשו
רושם, לא כן? אבל ריק רושם. מה שנוגע לחברה, אין דבר שיעשה רושם. יש לנו
בניים מחורכניים. מידי יום ביום הינך מגיעה למסקנה שפסות אי-אפשר ליצור חברה
כלשייתם. כל-כך מוזר להימצא בחברה עם סוג בניים אשר כזה. ככלם - אפאי
אתם האגוואים. "אני" שלהם עומד בראשונה. כל אחד ואחד מהם מהוווה כאן פרט
אשר כזה, מהויה בעיה שלעצמזה. ביחסו מוזר שלהם - חוסר הרצון לשף
פעולה, וחוסר יכולת להסתגל לחוי צוות. כל-כך מוזר לנו להיות עם בניים כאלה.
יש מביניהם שדרכים מוזרה ודוחה במיוחד.
כמובן, כל אלה דברים שקשה להתגבר עליהם, אולם משך הזמן - אומרים שאף
פרט זה יסתדר.

9.10.1956

...ערכנו כבר לשליי אימון המדריך, ועלי' לציין שוב ושוב את חוסר ההיגיון
והטיפשות הרבה שהרבה דברים. אני, כמובן זה, יכול להגיד על עצמי שאני
מתהנת לכל ביקורת. יש דברים שכלי איבר בגופי מתנגד להם ואני מסוגלת להגביב
ולעשות כמו שאומרים לי. זה פשוט - אם גגידך במדוק - מרד בצבא. כמובן שהכל
טפשי, ואין זה נכלל במסגרת מרד שיכול לעורו במשהו, אולם בכל זאת איןני
מסוגלת להשתלט. בנוט אחרות במובן זה הרבה יותר בסדר. הן מפלאות את כל
הדרים שברשותן, בכתב גדול ומלא, עובדות קשה עד מאוחר בעבר, מתייעצות
במדריך שלא מתמנין, נדבקות אליו עם חירות מתוק כדבש, האומר: כל החוויה
בשבילו! כמובן שדבר זה נוגד לאופי, ו מבחינה אובייקטיבית אני חושת בצד זה.
אני מנסה לרשן את עצמי, אולם עדין אינני יכולה לדעת את התוצאות. נראה עד
כמה ישאו ממazi פרי.

بعد שבוע ימים נהייה בבית, ומיד לאחר מכן אנו יוצאים מהבסיס.

27.12.1956

... אף היום יורד לו גשם. يوم סגורי ושמיים אפורים כל-כך, ואף היום יושבת הנני בחדר - חדר זו וקר - וחברתי לחדר יושבה לה ליד השולחן ומכינה שיעור, וקר כל-כך בחוץ וקר לי גם בחדר, וקר כל-כך על שום שאין את החה שוב בשעת ערבים ושל אחר יום לימים ולפנוי ארוחת-ערב בצוותא, וקר על שום שגשם רב יורד בחוץ ובפנים, אין שיתה קולחת ואין מנורת שולחן קטנה שתפיץ מעט אור. בדומיה הוא הינך זוכרת בפתחאות - "צבא"!...

דבורה, האינך מתגעגע לדבר מה? אני יודעת, אך לפעמים תוקפים אותי געגועים עזים לעבר. אולי באותה שעת בין-ערבים שימוש מה נשאה לה טבואה עמוק כל-כך בלב...

דבורה, המרגישה הינך שהתבגרנו? המרגישה הינך שבגורות הינה עול, על כבד משוא? כיום אני יכולה לפתור את בעית טירודותי על-ידי שיבת הביתה, אולם כלום זה הפתרון? כלום ישוב הכל להוות קל ותביב ועם זה חשוב ונחוץ ואחראי? כלום אשוב לשבת בשעת-ערבים מein וו והשיכחה תקלח לה בנעימים נביימים עברו? משנה - למה נגuro עליך תמיד לדעת את האמת? למה אין יכולת לرمות את עצך ולהשוו שהכל יהיה כשהיה, ללא שינוי, ולא פגמ...

דבורה, לו ידעת מה טעם של דברים ביוזדה בה אני משרת... דומה עלי, שיזור מכלי אני רוצה לעבוד עכשו, לעבוד ולא לנוח ולא להרפות, ולכואורה זה מה שדורשים ממני, אולם למעשה הכל שונה...

לאחר שניימי עבדה מוכרים, אני יוצא בטיפוק, בהרגשה שעשית משחו, פעלתי משחו. אולם כעבור ימים מספר, כשהיינך מרגישה על גבן את הטפחים המכבים ראשם בקירות מחוסר מעשה, שוב עובר הרצון, והכל נצבע בשחור.

לאו שאלה הם הדברים. חייבות הינך לקבל עלייך את הכל, אף אותן רצונות ניקלים ומושחתים של המונגים עלייך. ורעד עובר بي בהסתכלי בכנות הטשרות כבר כמנה בזרה זו - מפתה אני שאתייה כמותן...

רבkahlia - הגנתן של גן אלון

כשאי חשבת על רבkahlia, אני רואה אותה נגד עיני ומגבת מונחת דרך קבוע על כתפה.

מכניסת החמשינים הראשונים בחודש מאי ועד תום הקיץ, הייתה רבקה עובדת כשמגבת על כתפה. טורחת, עסוקה, לא נחה לרגע. אדומה ומוינה הייתה מגבת שוב ושוב את פניה וממשיכה במלאתה: לעשב את הגינה, לנקוט את לול התרגנות, להביא חזר וקס לעיזה, להגיש חומר או צבעו וגаш, לגרף ולטאנט את החצר, ועוד ועוד. יום יום ואופיו המיעוד - במעגל סובב של יצירה ועשיה.

לא הרבה שנים החלפו מאז היינו גננות שותפות לעבודה, כשחצר גן-אלון נוגעת בחצר גן-כרמל.

הבנייה עדיין עומדים במקום, אבל השינויים שהתחוללו עם המעבר לлина המשפחתיות מותחים קו בין אופן העבודה בגן-ילדים או והיום.

אנחנו ראיינו את החיים בגן-ילדים כשלמות אחת. השטדלנו שהגן יהיה בית ילדים ולהורים ביום ובלילה, בחול ובchein, בקייז ובחרוף, מיום בוואו של הילד אליו כפעוט ועד צאתו כ"בוגר" לבית-הספר.

יום הפעולות היה מתחיל עם בוקר בקריאת הפתקים של שמורת-הילה, והסתטיים בבוינו לכבות את האשROL ואלהל לילה-טוב לכל ילד וילד, אחורי צאת ההורה התרון.

לילות רבים בילינו בישיבה ב"חדר המשחקים", עד שאחרון הילדים שקע בשינה, ולא מעט שעות ליליות הוקדשו להכנת ספרי הגן, לתכנון פעילויות ולקישוט הבית ל夸ראת החג העומד בפתח.

בשביל כל אחת מאייתנו היה הגן מקום-חיים ותוסס, מלא עניין והתרחשות, ואך פעם לא הספיק הזמן לעשות כל מה שרצינו וחשבנו שיש בו צורך.

יחד עם ציפי בנארוי, שפתחה את הגן השלישי, גן-חצב, היינו מתכננות את העבודה השנתית, מרחיבות את הנושאים הלימודים שבהם רצינו לעסוק במשך השנה, וונזירות זו בנסיונה של זו כדי לנסות ולפתור בעיות שיצרו בעבודה.

רבקה השקעה בנין שלה, גן-אלון, את כל זמנה וכוחה. היא הצליחה לדבוק בהתלהבותה ובמסירותה את המטפלות עימן עבדה. ברצונה להפוך את הגן לבית-חסם ויפה יומה רבקה מבצעים שונים: היא הייתה הראשונה שהכניסה לגן כל-זוכות מיוחדות לערבי שבת, כדי לחתת יתר חגיגות לקבלה-השבת ולהבדיל בין קדוש לחול. בעוזת הצוות שגבשה, היא יפתחה את הבית מבפנים על-ידי רכישת כלים חדשים, תמנונות, וילונות ומربדים, כפי שטיפחה בחוץ את הגינה והחצר. רבקה לא חששה להעמיס על עצמה על נסף ואחריות, אם חשבה שהדבר יתרום לידי הגן ויעשר את סביבתם.

ביחד עם הילדים היא גידלה בתוך הגן תוכים, דגים ואוגרים, ומחוצה לו פיתחה פינתי-חי ובנה טרגולות ובעל-כ刂ן בתוך LOL קטן, ועיום בדיו הסמוך להם. המעمسה בהחזקה משק-חחי הייתה רבה, אבל רבקה האמינה כי המגע בין הילד לעל-הילדים מעשיר את עולמו, מלמד אותו, מזמן לו אפשרויות לתת ולקלбел אהבה, לפרק תוקפנות ולהיות אחראי על יצורים קטנים ממנו, התלוים בו בקבלה מים ומoon.

הרבה רגעי שמחה, סקרנות, גילוי והתפעמות העניקו בעלי-הילדים לילדי הגן: בקיעת האפרוחים, המלטה הגדיים, תהליך ייצור חוטי-המשי שהיינו טובים מדי שנה מהגולם של פרפרי-המשי, המעקב אחר גלגול הראשן לצפרדע, ועוד ועוד ...

כל אלה מילאו את הגן בעניין ובשמחה, כפי שנותם של בעלי-חיים, פצעיה או מחלות הביאו אותו לעיסוק בשאלות אחרות של החיים.

וכמו שעסקה בתיפוי סביבה מגרה ומסקננת, במיוחד של חברה מקבלת וסובלנית בגין המערב, ודאגה לתנאים שייתרמו ליכולת הייצירתיות של הילדים, כך השקיעה רבבה גם בעבודה האינדייזואלית.

היא האמונה מאי בעבודה אישית עם כל ילד וילד, והיקצתה את שעות מנוחת-הצהרים לעובודה פרטנית עם ילדים, שהבחן עסקו הילדים בכתיבת סיורים וחולומות, במשחק ב"עולם הקטן", ובהתנסות במשחקים לימודים, במסגרת שאיפשרה שקט וቤיטוי אישי בתוך הצפיפות של חיי היחיד שהיתה קיימת בגין המשך היום.

התזקציב שעמד אז לרשותנו לצרכים המרובים של ילדי הגן במשחקים לימודים, עצועים, כלי נוי, ספרים, אביזרים לחגים ומוניות לימי-הולדת לא הספיק. כדי להוציא עליו מכרכנו מדי פעם אפרוחים, ברברים ותרנגולות, ובתמורה רכשו עוד תעד פריטים שהיו חסרים לנו.

גם את אהבתה לתפירה הביאה רבבה לביטוי בגין, והיתה מלאה את החדר בכיתת בלי להמתין לעובדות המכשן. אך בעיקר הקדישה מכישרונה להכנות תחפושות לפורים.

עד כניסה לעובודה בגנים היה נהוג שכל אמא, על-פי כישורייה וקשריה, הייתה דואמת לילדיה לתחפושת לפורים. אנחנו רצינו לשנות את המצב, וקבענו שהגן הוא הדואג לתחפושת, וזאת משתי סיבות: האחת - שהילד יוכל להתחפש לפי רצונו וצריכו ולא לפי התחפושת שבמרקחה השיגו הוריו, והסיבה השנייה - שלא יהיה פער בין ילד אשר אמו מיטיבה לתפור לבון זה samo' ועסקת בדברים אחרים.

וכך, בימי ההכנות לפורים, הייתה רבקה שוקעת עד מעלה לראשה בתפירה ובתיקון תלבותות, באפיית עוגיות ואזני-המן למשלווח המנות ובהכנות סעודת " משתה אחשורוש", ולא הייתה נחה עד שהכל היה מוכן לקראת החג, וכל ילד היה זוכה בתחפושת בה חפץ.

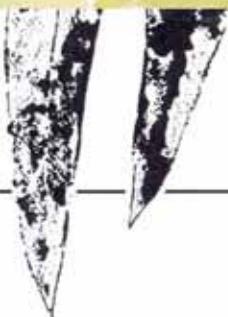
כשמונה שנים עבדנו רבקה ואני גן מתוכן עניין משותף, כשלדי מתחנכים בנן-אלון וילדיה בגין-כרמל. לא בכל הסכמנו, אך תמיד היה לי עם מי להתחלק בחוויות, להתייעץ בעיות, לקטור על הקשיים - לחוות יחד את המתרחש ולתכנן את העתיד לבוא. הייתה זו תקופה של עשייה ויצירה, ובעיקר ימים של אמונה בעשייה, של הזדהות והתלהבות.

אחר-כך נפרדו וכל אחת פנתה לדרך משלها. אבל לגבי כל אחת מאיתנו - כך אני מאמין - היו שנות העבודה בגין הבסיס ממנה פנוו למפעלים אחרים, ולשם הבנוו את רוח הצעות ואת הנסיוון האישי שצברנו בגין-הילדים.

בשבילי הייתה רבקהlia תמיד - ותישאר - הגנת מגן-אלון.

עדין אני יכולה לראות אותה מגרפת את החזר כשהמגבת על כתפה. מגישה צבעי אצבעות, מסדרת את הקוביות, מובילה במרץ את הילדים חבושים הכבושים לטיוול של בוקר, ומטפסת בצהורי היום, בצדדים איטיים ועייפים, אל הצריפים בהר, כשהמגבת עדין על כתפה, ומ אלה - הכלבה שלה - מדדה אחריה.

יונה טפר

מצבת זיכרון לשואה

(על פגישה אחת עם רבקה זיל)

הכתבה הזאת הייתה אמורה לשמש כדיווח ל"דף יגור" על פגישה ושיחת-חברים במועדון המבוגרים עם רבקה ביטן, זכרונה לברכה. לצערנו הגadol נאלצתי להסביר שורות אלו לדף הספר.

ביום ראשון, ה-3.14, התאספנו במועדון המבוגרים כדי לשמעו ולשוחח עם רבקה על הנצחת השואה ביגור. דברי הפתיחה החודעה לנו רבקה - כנציגת המועצה האזורית זבולון - כי המועצה מתעניינת ופועלת למען הקמת מצבת זיכרון לשואה ביגור. שיחת החברים נסבה בנושא המקום המתאים לאנדרטת זיכרון זו. רבקה הציעה כמקום המתאים לכך את בית-ההקרנות הישן, ו חברים אחרים דיברו בזוכות בית-ההקרנות החדש. בהסבריהם על הצעתה, ומtopic התשובות על שאלות חברים, התגלתה לנו רבקה כאדם כן ורציני וככבלת יומה ונכונות לפעול במשך רב.

כמה עגום הדבר, שחודש לפני יום-השואה נקטפה רבקה באיבה בצורה טרגדית כזאת.

- בכאב ובכעך -

יצחק בן-כהן

נפלה על משמרתה

נדמהתי בצהרי יום ה' בשבוע שעבר, בראותי את המודעה על רבקה ז"ל כי איננה. הר באתו שבוע ביום אי הירצחה במוועדו המבוגרים על הנצחה, וגם חילקה לנו שאלונים על-מנת שנרשות את יקירינו אשר אבדו בשואה, כדי להקים ביגור קיר-זיכרון.

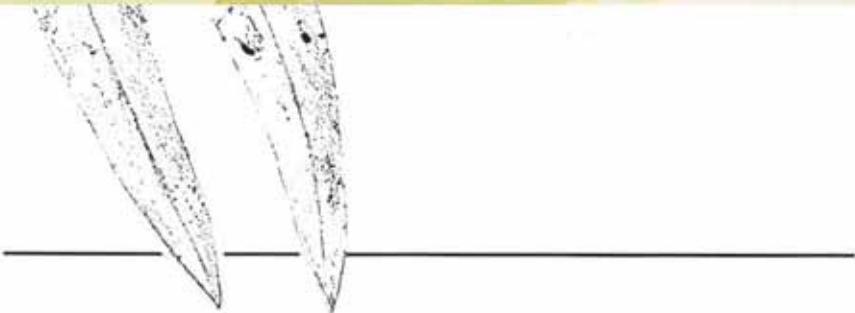
כך המשיכה לאורך כל חייה בפרוייקטים. מأد עמדה על הצעתה האחרונה להקים את קיר-הזיכרון בבית-הקבורת היישן, כביטוי של כבוד ויקר לראשונים, כזיכרון ומסר לאחרונים, לדור שאחרינו...

ועתה - מה אכזר הגROL בהילך חברה כזו, רבת מעש, פעלתנית, חיובית במלוא מובן המלה...

מסרב הלב להאמין שככל זה הסתיים.

שלא נדע דאבה עד -

.א.ג.

לא עברו שנים ורבות מהיום שהיכרתי את רבקה, אבל לא זה העיקר.

חשיבות הרושם החזק שהוא עשתה עלי.

חשובים ההבנה העמוקה שלה, היכולת לנתח מצבים, וחוכמת-החיים שלה.

חשובים האמפתיה והרצון להושיט יד.

חשובים חוש ההומור הנחדר, והצחוק שלה.

בעובדה היא יטיבה רבקה בצוורה בלתי רגילה למצוא את האיזון המתאים בין המרכיבים השונים של אישיותה:

בין נחישות, דבקות במשימה ועקבנות במשא ומתן עם מוסדות שונים, לבין חום רב בקשר האישי שלה עם אנשים.

גם אמביツיה לא הייתה חסורה לה. לדוגמה: החוזה לפסל הלימודים כדי להשלים את התואר, והשחיה המשותפת שלנו בבריכה מוקדם בבוקר של שבת.

הרבת, הרבה למדתני מרבקה, גם במישור האישי וגם במישור המקצועני.

ופתאום, ממש פתאום, היא איננה.

קשה להבין וקשה לעכל.

אם שוכן לחשב על רבקה בהערכתה הרבה.

קורס 2.

כך פתואום בחטף

אהבתו, רבקהלה, לפניו בר בדרכיהם
אהבתו, רבקהלה, לפניו בר בשבילים
להחלף אהלו, מה נשמע,
להת"ע, להקשיב, להחלף מלאה.

לפתח בחטף
ללא אחראה,
נichtה הפקה.
כל-כך צורכת
כל-כך מכאייה,
על הלחי - זו לא בושה
ירודות להן דמעה אחר דמעה.

את, רבקהלה, סמל הכוח והעוצמה
כמו נם רור ואהבה,
בעקשנות ובחתפדה ידעת להגיע לכל מטרה.

- אזכור אחר לעדר בגענעים ואהבה

וחלה עובדייה

אמוֹא של חיל

רצito לספר על מפגש. מפגש בווד שערך בדיקן לפני שנה, בפרש חג העצמאות. קשה לשחררו, ועוד יותר קשה להבהיר את ההרגשה שהנה זכינו לחוויה מיוחדת. נוצר או בינוו "קליק"... אחד מן הדברים שקרים לך כשאתה עוסק בתקשורת בביטחון מימה.

הרע לנושא הייתה תכנית וידאו שנערכה ביגור. במהלכה נגשו בנים ושותחו על הרוגותם כחיילים באינטיפאדה, ועל המצב הלא-רגיל של צבא מול אוכלוסייה אזרחית.

שותחו על פחדים, על לבטים, על הכוחות לבצע פקודות שאין תואמות תמיד את ערךך שלך. שותחו על תחושת הניכור שמקין הבית לפעים, על חוסר תמיינה ופירוגון, על חוסר צען. נums היה בין המשוחחים.

ראשיתו של המפגש עם רבקהlia היה בנסעה מזדמנת לעברדה - אחות מרובות שעשינו יחד, ובעקבותיה נגשטו לשיחתה על כס קפה וועגה בביתה. בשיחתה עלו נושאים שהעידו על קוונפליקט. תחושות כאבות של חוסר-ארגוני מתמשך, המפגש ייחד זכרונות של ילדה ניצולות שואה עם אמא של חיל המשרת בצבא כובש.

רבקהlia דיברה על תמונות, מראות שנשקרו אליה מן המruk, ובינם חיילים המוחיקים אלות ורודפים אחרי ילדים ונשים. והותמונות דומות... דומות mdi לתמונות זכוורתן העבר...מן השואה, מהתקופה שבה היא הייתה ילדה נרדפת עם בני משפחתה. היום השתנה המצב. השתנה נקודת המבט.

כשבא נועם, הבן, לחופשה, אמרה: "ידעתני שאני צריכה לתמוך, לפחות, לחלקך - אני שותקת. המילימים לא יוצאים. והכאב חזק ותוחשת חוסר-האונים חזקה עוד יותר. אני הרי לא מקבלת את מה שקרה. הדברים - אסור שיהיו כך. מצד שני, בשמי הוא נלחם. גם בשמי! והרי זהוبني, הבן שלי, שעוברות עליו החוויות הקשות, שנדרש להתמודד... אנחנו חברה, ציבור, ניצבים כמו רוב דום זמן רב מידי, משאירים את ילדיינו להתלבט לבדים... האם הערכיהם שליהם חיכנו עומדים במחן הזמן והמציאות! והרי זו מלחמה, מלחמה לחיים ולמות".

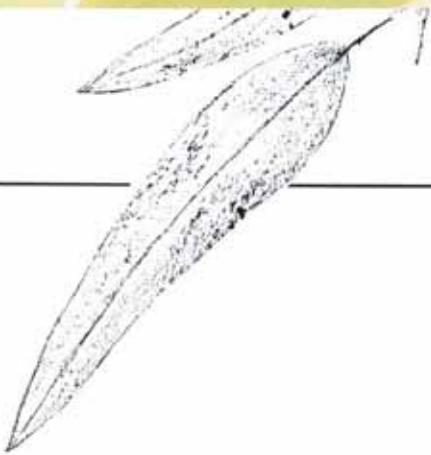
גם בינוינו, שלושתנו, השתייקות היו רבות. ההקשר בין השואה להוויה היה קשה, מפתיע. העלו את הקושי, ורבכלה תיננה: "לא, אין מקום להשואה. אנחנו לא רצחנו שש שנים מילيونים. אלו רק התמונות, הזוכרונות צפים מעלהם ואין מהם מנוס..."

אחר-כך הפלגנו עוד בדברים, בשאלות. ובקלה סיפרה על ילדותה. על חוסר-הרצון והיכולת לשתף ולהתמודד עם הנושא. אמרה שרק לימודי העבודה הסוציאלית הם שגרמו לה להבין עד כמה חשוב חלקם דברים. דיברה על ילדותה. הייתה גאה ממד בנועם ובדברים שאמר בתכנית. הייתה גאה, כי האמינה שהמתען שספג בבית עוז לו לשמור על צד אנושי, יציב ואיתן בתוך המהומה הבלתיי-אפשרית שאליה נקלע, שנקלענו אליה כולם.

יצאנו אז בהרגשה שיש עוד הרבה מה לומר, וצריך לדבר.

רוחלה סגל וגלית חגי

הזמן
חובאי פעם
באתן.
אפרת
כשיהיה פורת, באביב.
השמיים זהבו בכתולים.
אפרת
תכיר את המשפחה
היכרת'
אני באתנ'
קולר הרר לוויה אותו'
עניר בכו^ו
לثور עני.
לא אפרת שתקתי אותו'
לדיממת הפסכות
זה מחוץ לתוכניהם
וגם מעבר לכוח
לפנוש בר
לבד
ברמפה
מסתתרת?
בין הפרחים והאדמה?

22.3.93

כל-כך נדוש לומר שקשה לי לכתוב עליו, רבקה, אבל מה לעשות - זו באמת התחרשה.

לצערי, זכיתי להכירך פחות משנתיים. אבל מה שהישארת לי מהויתך ילווה אותי, מראה, לאורך שנים.

בסק-הקל הינו חברים לספסל הלימודים. יום בשבוע באוניברסיטה, פה ושם טלפונים, שעות של הכנת עבודות משותפות... לכואורה קשר קליל, אבל לא.

את הייתה בשביili כמו אחיות בוגרת. סוככת עלי ברגשותינו. כאשר עשתה, התאכזבתי, קיטרתי - תמיד ידעת בשקט הנפשי שלך להרגיע, לשים פרופורציות לחיים. ויחד עם זאת - לעצמך לא וויתרת. תמיד דרשת מעצמך את המקסימים...

שתיו באננו מטאיסות-עולם שונות: את קיובוצנקייה חילונית, אני דתית חרדיית. וכמה שזה לא הפריע. זה היפרה אותנו. תמיד תמכת, קיבלת, הבנת... אף-פעם לא הבניי מאיפה הגדלות הזה שלך, העומק הזה, החום השופע. כל-כך הרבה נתינה... תעשיין אני בלבד, ואת מה חסירה לי.

יש כאן אלפי סטודנטים באוניברסיטה, ובין כולם אני חשה לך. אין יותר מי שדווגע לנו לתרגומים, רישומים, מיצוי זכויות... בKİצ'ור, כל הבירוקרטיה שכולם בורחים ממנה - את, באופן הכל טבעי, מצאת לנון חלק הכל בין חברי הקבוצה, לדואג לכל צרכי הנוחיות עברו לנו, להביא קפה וכיבוד, והכל בזרחה כל-כך טפוננטית ומובנת מלאיה, כאילו נועדת לתפקיד זה.

וכשהיית איתנו אפייל לא שמנו לב עד כמה עשית הכל עברו כולם...
קשה לי לכתוב עליך. הרובה יותר נראה לי לכתוב אלין, כאילו את כאן.

אני רואה את כתוב ידך על טקסטים רבים. אני מסתכלת על האותיות, מסתכלת
בין השורות, ובאייזו אשלה ילדותית חשבתי שאולי, אם אסתכל בהם במלוא
הריכתו, יקרה משהו... ואתשוב תהי כאן.

הקול שלך - היה בו משהו רך.
תמיד התפלلت איך את מנהלת-לייטה קשה ותובענית שכולך לוטר כל-כך.
אמרת שאתה יודעת גם לעזוק בשץיך. וה"צrix" הזה היה תמיד למען الآخر.
נלחמת לטוב הפונים אליך, לטוב הקבוצה שלך.
ובקולך השקט והונגן גם היצחחת.

בכל פעם שאני רואה אותך בעיני רוחי, אני גם שומעת צלילי רבקה באוזני...

כשאני כותבת יש לי תחושה של מלאות, כאילו את מלאת את החללים שלך
ואני יודעת שם אתחיל לכתוב בזמן עבר, הכל שוב יתרוקן... יעלם... ייספוג...
כמו במציאות.

אבל הותרת לי צידה לדין.

חיה אוירבון

רבקה

מעולם לא חלמתי שכך אצטרכ לhiveרד מנק ...
שבע שנים אנו יחד, יום יום. ה"בוקר טוב" שלך פותח עם החיק את היום הסגורי
bijouter שבנשמה.
לפני שבע שנים באת לליישכת-הרוווחה במוסצתה כעובדת חדשה. לא מהשתה, לא
מוכרת. ואנו הותיקות יותר - שספגנו הכל מקודמתך, אורלה יונאי - עוזרו לך
להיכנס, להכיר את הגורמים במוסדות השונים, לקשרו קשיים.
יחד עבדנו ופיתחנו רעיונות לביצוע. יחד ספגנו מרורים, וגם נתן.

הריעונות לפROYיקטים קרמו עור ונגידים לאט-לאט. בינוין הלישכה החדשה.
היתה נאה ומאושרת ביום שהתמקמנו בו, ובאמת - היה לך במה להיות נאה.
הלישכה גדרה ונוסףו עובדים. ואת שקדת על מבחן תוכניות לרווחתם של תושבי
המוסצת. חלק מהן נמצאות כיום בשלבי מימוש, וחילקו - עדין בשלבי תיכנון.
ודתנן הייתה פתוחה תמיד לכל נזק.

אנו - עובדי הלישכה - נשארנו מיתומים.
אף-פעם לא הרגשנו שאית המנהלת. היינו כולנו חברים יחד בצוות, בלי תארים.
השקט והמרץ שלך הינחו את כולנו.

בשם כל חברי הלישכה אני נפרדת מנק בעذر ובכабב, לעולמים.

ורדינה (חברה לעבודה)

קטעים מトーך המכתחבים הרבים שהגינו למשפחה

אתם לא מכירם אותי, אבל אני מכירה אתכם מהונסיות הרבות שנסעתי עם רבקה. דיברנו הרבה שיחות קלות יותר עמוקות במשך השנים. אני חברת קיבוץ גבעת-עו, ומאו שחוקקו את חוק הסיעור נפגשנו מידיו חדש בחודשו לישיבת עבורה, ואחרי זה רבקה הסיטה אותי הביתה מעפולה. דיברה הרבה על כל המשפחה: על יצחק, על הבת, ועל הבן שהתחתן רק עצשו. כמה אהבה אתכם. כמה הייתם יקרים לה. אין מילים לספר.

הדאוגות הרבות "לבת הקטנה" שלה, שטويلת במורה הרטוק בלבד, הגאוות הרבות במשפחה. תמיד הרשימו אותי מאד. איך הסתכלו בתמונות של החתונה: איה שמלה כולם לבשו. האושד קורן מכל תמונה ותמונה. המכה הייתה בלתני נתפסת. מאד אהבתה אותה והרגשתוי עצמי קרובת אל רבקה, שהכירה את כל משפחתו.

אני מתארת לעצמי שעכשו כמה שבילים בלתי ידועים לפעלותה יתגלו לכם. תלמדו שבאלף דרכים הייתה קשורה באנשים רבים שאינכם מכירם, והעניקה להם מאישותה הקורנת.

אני מבקשת בכמה שורות אלה לשטוף את עצמי באבלכם הכאב

- שלכם -

מרימ פלגי

הרשׂו - בשם ובסמך כל חברי גבעת-עוֹו - להביע את תנחומינו על האסון אשר קרה לכם.

התמולול מוביל להיות מוכיר קיבוץ בתקופה שרבeka ז"ל הותה עובדת סוציאלית אצלונו, וכן נוצרה בינינו מערכת יחסים מיוחדת במינה של ידידות וכבוד הדרים, אשר הילכו והעמיכו מידיו שבוע בפגישות בהן שיתהנו לפנייה את בעיותינו, וקיבלו לנו ממנה עזה והדרך לגבי טיפול בעיות אשר הובאו בפנייה.

למדנו להכיר ולהזקיר אותה ואת פועלתה, וננו כילדים וכKİבוץ אהבנו אותה. רבים ביןינו נערו בעוצמתה, וווכרים לה תודה מיוחדת עד עצם היום הזה. ילדים מאייתנו אף המשיכו לשמר על קשר עמה עד התקופה الأخيرة, ימים ספורים לפני השאון פקד אתם.

כל פגישה עם רבקה הייתה חוויה מיוחדת לי ולאחרים, ולמדנו ממנה הרבה. אישיותה המיוחדת ורגנתה המתמדת לעוראה ולהבנתה הולמת בדרכי נעם ובגישה החברית, שיקפה כל הומן את העיקר: אהבת האדם.

כל זאת בא לידי ביטוי בפגישה סיום עבודתה אצלונו במועדון לחבר, המלא מפה לפה בחברים אשר באו להביע את הערכתם על עבורתה. קיוינו לפוגשה עוד בהמשך דרך המקצועית, ולהמשיך וללמוד ממנה.

הAMILIM נדושות, אך באות עמוק ליבנו ונאמרות במלוא הכננות. כל חברי גבעת-עוֹו היו מזועזעים בשומם על האסון. דמותה של בקה תהיה נזרה בוכרוננו ובilibנו לעד.

ברכת חברים,

חילו גבעון (מוכר לשעבר) וכל בית גבעת-עוֹו

אנו משתתפים בצערכם הכבד במוותה בתאונת של רבקה ביתן זיל, מנהלת שירותי הרווחה במועצה האזורית שלנו. בתקופת עבודתה של רבקה במועצה וכו' רבים מאיתנו להיפגש איתה ולקבל עורתה בנשיםאים אישיים ובנשיםאים קיבוציים-איגנוניים. הקשב, יכולת ההודאות, ההבנה והרצון שלה לעוזר, וכן התוכנות האיגנוניות והכיזועיות שלה עשו אותה מוערתת בעשייה היומיומית של אושה וחבריה, ובתוכניות שהלן לא הספיקו להתרטטש.

מוותה הפטואי קטע את העשייה והתוכניות, וויעוזו אותן.
nocor את רבקה לילה שלכם בצעיר ובגעגועים.

ניצה קרייתי - מוכירה, בשם בית אושה

לא, אינני באה לנחם כי אין ניחומים, לא יכולתי להגיע אליכם בעצמי בגין מלחה חולפת, אך גם אם אינני איתכם, לא מרפה מטני הבשורה המרה. וכברת אני את האיכות המיוחדות של רבקה, את מאבקת האיש בගilio פינות חשות בעולמה האישי, תוך הטיפול באוכלוסיות חדשות אליהן לא נחשפה קודם, ודרך האמיצה והמסורה בכל הצעדים ברפואה.

מה חבל - זו מילתי היחידה, שאינה מייבשת את הרמעות.

ליבי עיטכם בחיבור וחותם -

אייה

(מדדיכתת של רבקה ברפואה בחולון)

אני רוצה להשתתף בצערכם על מותה הלא צפוי של רבקה. היכרתי את רבקה לראשונה לפני שנים, עת למדנו יחד קורס לטיפול משפחתי בתחום שבאורנים. נפגשנו מדי יום ראשון במשך כ-3 שנים. קבוצת הלימוד הייתה קטנה, ויכולנו מהר להכיר את חבריה. בשנים האחרונות עבדנו זו לצד זו בניהול, ושוב נפגשנו לסיורגין בפגישות מנהלים. רבקה - בדמותה השקטה, המאפשרת והנובנה - הרשימה אותה במיוחד שהומינה אותנו, מנהלי המחלקות, לליישתה בזבולון. האנושיות והמקצועיות שהקירה באו או לידי ביטוי. הסתלקותה הפתאומית כואבת לי.

איןני מכירה אתכם, אך אני יודעת עד כמה אוהבים היותם עבורה.

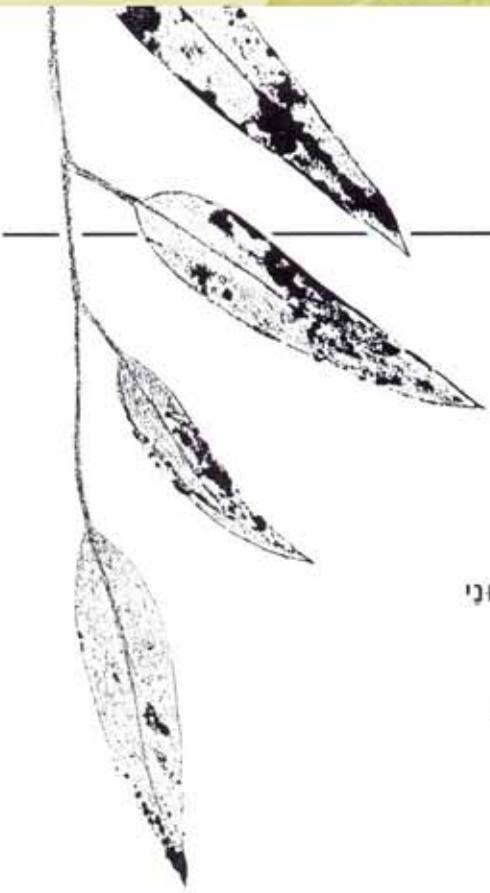
נעעה גפני, כפר יוחזקאל

... רבקה זיל למדה אגלי אישית לתואר שני בעבודה סוציאלית, בשני קורסים בנותאים קשים, שהתייחסו למשברים ולמצבי חירום. אופייני לה שניסתה תמיד לחבר בין הלימוד התיאורטי לבין היישום היומיומי כחברת הקיבוץ. כל המרצים שהופיעו להכיר אותה, וחבריה לספסל הלימודים הכו בתדרמה על אובדן אדם מקצועי וудין, אדם שcool, שידע לחבר בין הצד המקצועי לבין היבט האנושי והחם.

יהי זיכרה ברוך.

ככבוד רב -

פרופסור חיים גrndת, מנהל בית הספר לעבודה סוציאלית, אונ. בר-אילן

כל הלילה בכיתי

כל הלילה בכיתי
רבעון של עולם
אולי יש מות שאין בו
אלימות
מוות שדומה לפחד.
כל הלילה הפלתי תחנוני
אפלו אני עפר
תהייה بي מנחה
להביט אל גבמי שמים
עוד ועוד ועוד
להפרד מיכים,

כל הלילה חשבתי
בריות רבות גרות
בחזי הכאב
וספורים שונים,
אריך להזליך נר
ולהביט עליהם
בטרם אישן המחות.

לדה

לצורך עבודה סמינרונית בחורתה ובקה בנושא של קליטת עולים מבורגין בעבודה. זה היה נושא כאוב שדיבר אליה. בדרכה, ניסתה לא רק ללמד את הנושא לצורך תיאורתי, אלא לעזרו לחם פיזית ולקדם את עניינם.

כשדיםיה על העולים, קשייהם, מאבקם בשפה החדשה ובתרבות השונה, זכרה רבקה את רגשותיה שללה בילדותה-עליה, והזדהתה איתם. לכן גם פעולה נמרצת לסייע להם: היא פנתה לשבעה מפעלים למרחב המועצה, ונפגשה עם רכויים ומנהלים בהם מפעלים.

מטרת הפניות שללה הייתה לעמוד מקרוב על טיבו של הסירוב להעסיק עובדים מעל גיל 50. לאחר דאיונת הנגעה למסקנה שהסירוב נבע מחשיבה טריאוטופית וחסרת היגיון, הנשענת על דעתות קודומות. זאת למרות שהמפעלים יכולים להרוויח תפוקה נבותה יותר על-ידי העסקת עולים אלה.

רבקה יוצאה למאבק למען העובד. זה נראה לה כדבר צודק ביותר, והיא השקיעה בכךampus ורכויים. היא דאגה, למשל, שתקיים ועדת של מנהלי-מפעלים בראשות ראש המועצה, במטרה לקדם את הרחבת אמצעות עזרה במימון...>.

כשטרת הול היא קליטת עולים וישראלים מעל גיל 50. היא פנתה אישית לאחד מבכירים המנהלים של "אמריקן נשיונל קאנ", שהתחייב להקים קרן בסכום התחלתי של רבע מיליון דולר. מטרת הקרן - הרחבת מפעלים קיימים לייצור מקומות תעסוקה.

רבקה דאגה שיוצר שיתוף פעולה בין משרד העבודה, לישכת התעסוקה וכוכי כוח-אדם במפעלים לצורכי העוניין, והיתה הרוח החיים בהקמת תכנית זו, שהייתה דוגמא ומודפת באיזור.

קטעים מתוך העבודה:

"משמעותה של רבקה הייתה איצטדיון מפואר (רוסיה) בשנות ה-90. והדבש על חנסוקות עולים אקדמיים בניילם שבין 50-65 מונש לפ羅פּסּוֹר מ. לבנברג בסוגרת ספּיָר לתקנון חברתי מינשא: רבקה ביחס

... לאחר מלחמת העולם נהרו פליטים מרחבי אירופה כולה לארכיה היחידה שהצעירה מקלט, אולם שעריה היו נזולים.

עם הקמת המדינה - לnochח הצורך בעליית הצלה המונית - חל שינוי דרמטי באסטרטגייה של העלייה והקליטה...

... ההחלטה לעלות היא החלטה קשה מאד. גם כאשר הלחצים לעזיבת ארץ המוצאת חוקים מאד. תוכנות מלאות החלטה כזאת במשבר אישי או משפחתי. ניתן לומר שיש שלבים להגירה: מהגר - הרגשות השולטים הם צער אינטנסיבי על כל

מה שנזנה או אבד, פחד מהבלתי דוד, ותחווה של בדיות בארץ הורה, עם חשור אונים. יש בלבול, חרדה ודיכאון המשתלדים על המהגר, בעוד התקווה הנדולה לשינוי. אחר-כך באה התחושה לאובדן, ומופיעה הנוסטלגיה.

תקופת הי"אל" חיונית לתהליכי התאקלמות בארץ החדש. תקופה זו נתנת לגייטימציה לרגשות הקשים, וرك כשלאה יורדים בעוצמתם נעשה המהגר פתוח יותר לתרבותה של הארץ החדשה, לשפהה, למנהגיה ולאופי אגשיה.

תהליך ההחלמה מהגעוגעים לארץ המוצא, למושפה, לחברום, לשפה ולلغאים מתחילה לתהליכי של תכנון העתיד. העבר כבר לא נטפס כ"גן העדן האבוד", לשם מתואווה האדם לחוויו. המהגר-העלוה עובד בארץ המוצא את כל מערכות התמיכה שסייעו לו להשתתפות ולהגיע להישגיו. הקשיים הנפשיים הכרוכים בעקבירה מעולם מוכר וידוע, ונסיונות ההסתגלות הקשים במקום החדש - דומים לתחשות הצער והכאב עם פטירת אדם קרוב. ישראל - הצעירה על עצמה ועל ארץ הורוצה בקילות עלייה, ועושה מאמצים להקל על תהליכי הקליטה. אולם הקשיים הניצבים בפני העולים עודם מורכבים וקשים.

הקליטה צריכה להיעשות בשתי רמות שונות: סיורית-חומרית ונפשית-חברתית.

* ברמה הנפשית-חברתית - מעבר לתחשות האובדן, הבדידות והorzות, קיימת עיבית השפה המתתקת את העולה מכלعروציה התקשורות המודרנית: רדיו, טלוויזיה, עיתון, קריאת שלטים ברוחב, כיוון נסיעת האוטובוס, שמורות הרחובות ...
הוא הופך להיות תלוי ב��ורה מוחלטת בסביבתו החדש, בשאלות הפשות ביותר הוא פונה לילדיו מהיר הקליטה. דבר זה מחויר אותו למצב של ילד קטן הזוקק לעוררת הזולות.
... העולה יכול להיתקל בתשובות שונות בקבוצה שמקבלת אותו: מקבל חמה ותומכת ועד דחיה מוחלטת.

קבלתו של העולה בקהילה, הצעת עזרה, מאור פנים ותמייקה של הקהילה הקולות, ללא ביקורת הרסנית או אידיאלית - יכולים להוביל לאינטגרציה מוצלחת שתתפתח לאינטראקציה מפלה בין המהגר לסביבתו החדש. מהגר בעל אישיות בריאה, שסבירת הגירטו הייתה מוצדקת, תנאי העליה היו מותאמים, והנסיבות החדש מתקבלת - גדרה הסבירות שהוא הופיע מחייב לארצו החדש ולחיו בה.
במחקר שunnerך בין קבוצות עולים שונות נבדק "סולס הניכור", והעלים מרוסיה נמצאו כבעלי הניכור החברתי הנגובה ביותר.
לכארה, סותרת תוצאה זו את דימויו של האדם הרוסי כאיש לבבי, פתוח וחם, אבל למעשה תכונות אלה ממשיכות להתקיים במוגל החברתי המוצומצם של העולה עם חבריו הקוריבים ועם משפחתו, ולא עם הקהילה בה הוא חי.

* במשמעות החומרי-סיורי - העולה האקדמי הנתקל בחשדנות ובפקפק שמעוררות תעודותיו, מביך למשעה את הביטחון בעטידו, כשהודיע שצבר בחיו הופך טעון אישור, הכרה נוספת, ופעמים אף הסבה טוטלית. לمهندס מיכרות, למשל, אין מה לעשות בארץ בתהום המקצוע.

עם תחילת גל העלייה, לא היה המשק היהודי ערוץ לקלוט את מאות- אלפי העולים מבינה מקצועית וחברתית.

העולה מנגב בחרדה למצבים אקטואים. תגובה זו פועלת לטווה קצר, והאבטלה מגבירה את תחושת החדרה. המעבר משפטון טוטליטרי לשפטון דמוקרטי מגביר את תחושת אי- הביטחון. בבראה"ם מילא השלטון את תפקידיו המהנק, המעודן, מפעיל המשמעת והמברך. באורך על העולה להחליט ולפועל לבדו. כאן עליו להציג את עצמו, להתחרות על השנת עבודה וקביעות.

כמו כן, האידיאל באורך הוא נוראים, והעולה המבוגר נתפס כחסר-תועלת, שאט מיטב שנות-עבדתו נתן במקום אחר. הניל מנסה על המבוגר להינתק ממסגרות קודומות ולהתחליל מחדש מתחנית הסולם, בשנותרו לו מעט שנות פעילות. הניל קשור לא פעם להיעדר משאבים מתאימים לעסוקה מבחינת בריאות, ידע ומימון: המבוגר נמצא במעט פגיעה ונחות בשוק העבודה, שכבידו מקצוע ומעמד שלא תמיד ניתנים לההתאמה במסגרת תעסוקה חדשה.

התרבויות הסובייטיות היא תרבויות דומיננטית וקשה, שערכיה הופנו עמוק מאד. לעומת אלה, שבחרו לעזוב את ברה"ם ולהגנו, קשה להשתחרר מהnocחות ומהערכים המאפיינים את ארץם. אי לכך, תהליכי הדה-סוציאלייזציה והרה-סוציאלייזציה הם איטיים מאד. העבודה היא ערך מרכז ונתפסת בדבר הראשון במעלה אצל עולי ברה"ם. ההשכלה הגבוהה חשובה ליודי ברה"ם, ומקצועות הדורשים השכלה גבוהה ווכים להערכת רבה יותר.

מתוך מנע יומיומי עם אוכלוסייה מטוסכלת זו, בולטת לעין בעיותם הבלתי פתורה, וכאנ הגיסון לתת מענה אזרוי לבעה. מעבר לצד הקשה שיש לטיסכלו של האקדמי המבוגר, שאינו מוצא עכודה בשום תחום, יש מעססה כלכלית על המדינה. אדם זה אינו עובד ואינו משלם מיסים. סביר שיחיה מדמי-אבטלה או מהבטחת הכנסתה, לא יוכל כל פנסיה ולא יוכל לרכוש דירות. משפחתו תיפגע, ובמוקדם או מאוחר יהיה צורך בהתרבותות של שירותי הרווחה. אם נשקע את המאמץ המתאים לקלוט שיכבה זו בתחום התעסוקה, ייהפך האיש לאורח התמות למדינה ולחברה, ישלם מיסיו ולא יהיה נתמך על-ידי המדינה. השקעה זו כדאית מכל בחינה שהיא, ובסופה של דבר יהיה השדר חובי ויעודד עולים בפוגיצה לעלות ולנסות לבנות את עתדים איתנו.

* עבודה עם קבוצה של עולים

בד בבד עם הפתרון של בעיות התעסוקה, חשוב לעובוד עם העולים כדי לעזור להם בתקינות תרבותית, תעסוקנית ותרבותית. עבודה עם קבוצה כדוגמת שעוויה להקל על עצם משבר התגירה, ולהפחית את החדרה בגין לקשי הקליטה. דיוונים קבוצתיים-חברתיים חדשים יוצרים מנגנון של תמיכה הדדיות וקבוצת שייכות.

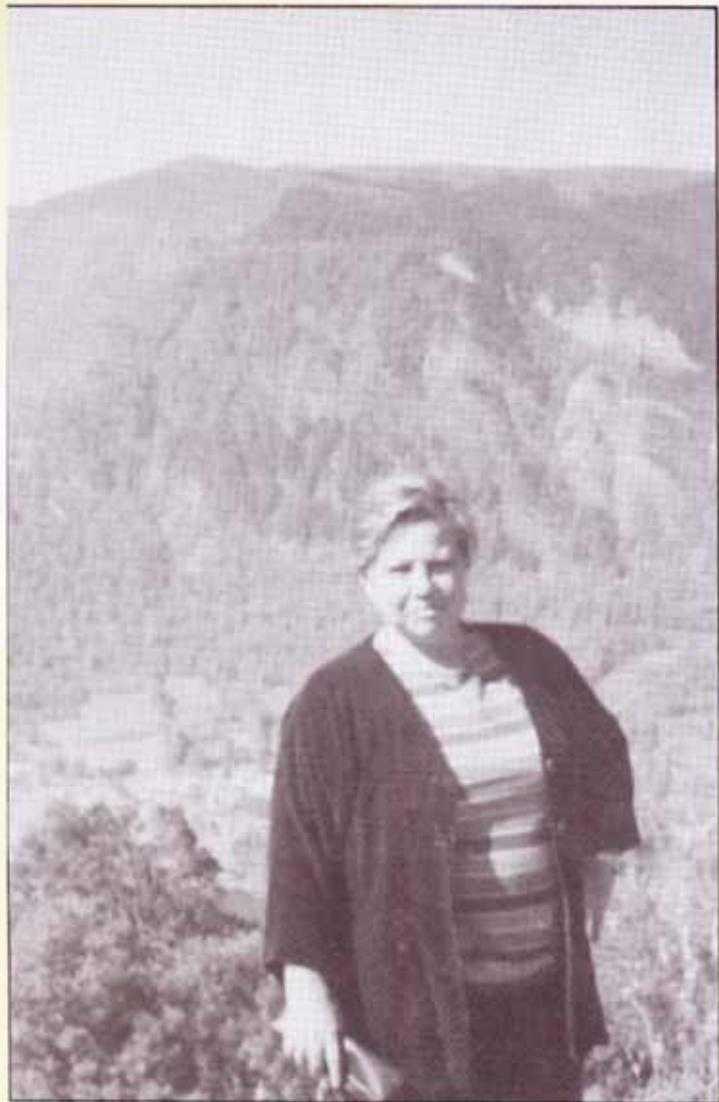
* הסיבה הטיפולית לעבודה עם קבוצות העולים יצורתיות התייחסות חדשות, אספקת מידע אובייקטיבי על נושאים הקשורים ליוםם בארץ, בעולם ובפרט, אפשרות לדין ולהעלות קשיים ושאלות.

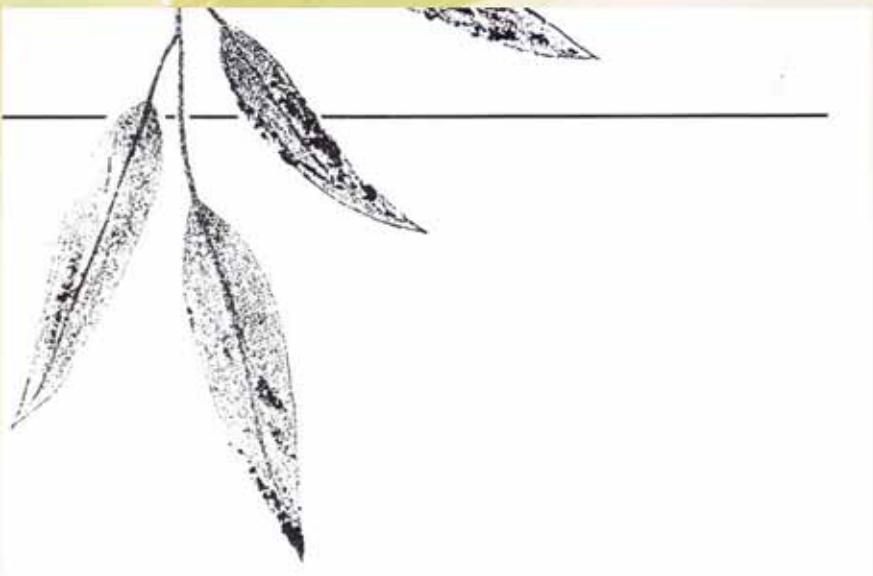
* הסיבה התיאורטיבית
השלבים והאשנים בהגירה מלאים בהפרעה בשווי המשקל הנפשי של העולה, ואך נורמים לו לרוגרסייה.
בעבודה קבוצתית מספקת תמינה של קבוצות התייחסות בעת משבר העלייה.

* נושאים לדין:
1) תהליכי הגירה: לראות את ההגירה כתהליך שאותו עבר כל מהגר בעולם. הקשיים הם אוניברסליים.
2) דפוסי התנהגות וערכיהם: ביורוקרטיה, פקידים, אזרחים בני עדות שונות והתייחסותם לעולים...
3) הפרידה משפחת המוצא, חברים קרובים ונוף יולדות. עיבוד ה"אבל" שבספרידה ויצירת קבוצת הזדהות בארץ.

* שלבים:
- ראיון אישי של המועמדים עם עו"ס המועד לעבוד עם הקבוצה, לשם הבחרות הציפיות.
- חנכת המועמדים, והבחרת מטרות הקבוצה.
- עיריכת חוות בעבודה: מספר המפגשים, שעת הפגישה, ועוד...
- גודל הקבוצה לא עליה על 15 איש.

על המנהלים לקחת בחשבון שעבודה עם שלדים דורשת זירות, להיות שקיימת אצלם חרדה מחשיפה וחוסר נכונות לדון על נושאיהם שאין בהם - לבארה - פתרון מיידי לביעיה.

היקום הגדול הזה

הסבירונים אמורים לחשיב את האביב
הברוניאליאה את הקיץ
הרתם את החורף
גם החצב זכר את מזעדי בשוליו הסתו
וירק הפרח שלו, מי ישיב את ריחו
כשה שומם ומקאיב היקום
הגדול הזה
בלעדיו

נתן יונתן